

na prodaj. „Jaz sam sem si ga izredil; ga hočem tedaj tudi sam jašiti“ — je djal.

Listje po drevji je začelo že rumeneti, nastopila je jesen i približal se je že dolgo očekovani čas za vojsko. Tri dni poprej pa pošlje Sibinjanin teharsko četo naprej. Do Drave se jim ni ne en Turk prikazal; al ko Dravo preplavajo i v lepi slavonski Srem pridejo, se jim prikažejo prvi turški turbani. Fantje ukaje za vsakem lov napravijo. Ako ga nobeden doseči ni mogel, Janezov zelenko ga je gotovo došel. Veseli so tako podili raztreseno posamno turško derhal pred seboj unkraj Donave i Save. V treh dneh ni bilo ne enega Turka več v celem Sremu. V Zemunu, vstric turškega Beligrada, so se vstavili, pričakaje Sibinjanina s križarsko vojsko. Tako jim je povelje velevalo. Čez teden dni pride vojska i z njo tudi barke po Donavi za prevožnjo na turško stran. Tudi sedaj si ni dala teharska četa časti vzeti, da ne bi bila prva se na turško stran prevozila, i tako Turkom branila, prečiti prestop ostale križarske vojske. Samo junaškemu postopanju teharskih fantov so se imeli križari zahvaliti, da so brez vseh zaprek i over tako srečno na turško zemljo stopili. Perva skerb Sibinjaninova je tedaj bila, Turka v gradu tako od vseh strani obleči, da ni mogla živa duša ne ven ne noter. Njegov namen je bil, jih v terdnjavi tako izgladiti, da bi grad jim izročili brez boja. Al Turki v terdnjavi so bili z vsem obilo preskerbljeni. Da bi jih bila še enkrat večja množica bila, lahko bi se bili preživili s svojimi velicimi kupi mnogoterega živeža leto i dan.

(Konec sledi.)

Ogled po svetu.

Kako Amerikancom délo spod rok gré.

„Kaj se pravi res delati, se mora učiti Evropejec, bodi si kterege stanú koli, v Ameriki.“ Tako piše Jul. Fröbel v bukvah, ktere je spisal v nemškem jeziku z napisom „Die deutsche Auswanderung.“ Da je res tako, čujmo, kaj Griessinger o tem piše, kako se v Ameriki dela.

Delati mora človek povsod na svetu, ako si hoče svoj kruh služiti, in Stvarnik je dobro védel, zakaj je delo ustvaril. Saj pa človek tudi ni nikolj srečnejši kakor zvečer, kadar delapust pride in si more reči: „Danes sem sopeset svoje delo opravil.“

Dela se pa na svetu kaj različno; tako, postavimo, se dela na starem svetu, to je pri nas v Evropi po starem, na novem svetu, to je, v Ameriki pa po novem.

Sto in stokrat slišiš tega in unega v Ameriki reči: „Da! ako bi bil doma v Evropi delal kakor delam tukaj, bi si bil ravno toliko zaslužil ali pa še več.“ To je gola resnica, pa ne gledé na težavnosti déla, ampak le gledé na to, kako se dela.

Čas za delo je v celi Ameriki enako odmerjen. Dela se deset ur na dan in sicer od sedmih do dvanajstih, in od ene do šestih. Pri nas terpi delo dostikrat dvanajst in še več ur namesti desetih. V Ameriki teče tudi bolj voda v gerlo in kaj dostikrat mora delavec „čez uro“ delati; pa delo „čez uro“ se posebej plačuje, in delavec, kteri mora ponoči delati, dobi še enkrat toliko plačila, kakor za enaki čas podnevi. Kdor dela na tako imenovane „štuke“, je gospodar svojega časa; dela, kadar ga je volja.

Kar se tiče časa za delo, ni tedaj med Evropo in Ameriko nobenega razločka. Enaka je tudi, kar zadeva težavnosti dela. Kovač ne bo nikjer na svetu s šivanko na železo pribijal, tesar si mora s sekiro žulje delati, v Novem Jorku ravno tako kakor v Ljubljani. Težavnost dela se ravna po tem kakor je rokodelstvo: Krojač se vtrudi s sejo, brivec pa s hojo. Tako je povsod na svetu. Vsaka dežela pa stoji toliko bolj na terdnem, kolikor bol

opravljajo najtežje dela z mašinami. Za tega voljo je v tej reči Amerika prekosila vse druge dežele. Ena mašina stori v enem dnevu, kar bi sto ljudi komaj v tednu storilo, in vsako uro se poslužujejo delavci mašine skoraj v vsaki fabriki za posamne opravila, kterih bi brez nje nikakor ne mogli tako hitro in tako lično doveršiti. V kaki majhni fabriki bi se taka mašina res ne splačala, al v Ameriki naredé, da se splača. Kje delajo tedaj oistreje in težje, v Ameriki ali pri nas? Gotovo pri nas, — ako hoče delavec svoje dolžnosti spolnovati, da res dela in nikakor ne trati časa.

Pa ravno tū je voz in v vozlu tern! „Kako se dela“ v tem je ravno razloček med nami v Evropi in pa med Ameriko. Pridi v Ameriko in prinesi svoje stare kopita, svojo staro počasnost in tudi svojo staro lenobo sabo — oj, kako kmali se boš spreobrnil! Kako kmali se boš znal v minuti trikrat na peti zasukati, ko si se v svoji domovini v pol ure komaj enkrat obrnil. Tū se pravi: ali ne služiš nič, ali pa moraš svojo počasnost poslati rakom žvižgat. — V Ameriki ne reče vsak rokodellec zastonj, da mora začeti še le od konca se učiti. In to mora slednji storiti, če je še tako pripraven, ne toliko zavoljo tega, ker mora orodje drugače prijeti, ampak ker mora tudi drugače stopati. V Ameriki preteče ura že v 40 minutah! Le poglej kakega našega zidarja. Glej, kako stoji pred kamnom, ki ga ima na zid spraviti! Kako otožno ga najpervo trikrat ogleda, potem poskuša ga premakniti, pa ga zopet pusti in se oddahne, potem svoj posét iz žepa izleče, kamen, ki ga je že desetkrat zmeril, še enkrat zmeri, ga potem na pol pokonci postavi, se spet oddahne, zdaj kamen vzdiguje, pomagača kliče, kamen trikrat oberne, da mu prav leži, in ko je „junak“ vse to „težko“ delo doveršil, si še eno — pipico natlači! Ravno ta zidar ti bo spravil v ravno tolikem času deset kamnov na njih mesto, če se je le tri mesce pred v Ameriki delati učil. Tako je. — Koča, kakor so naše škatlam podobne hiše, je v Ameriki v 14 dneh, — velika čedna hiša vsa iz kamna pa v 2 dveh mescih od tal do verha dodelana; pri nas je treba eno, če ne poldrugo leto preden je gotova. Ondi je drugač, kakor si pri nas le misliti moremo. Ako hoče kdo, postavimo, okna v celi hiši vdelati, ne potrebuje več ko en dan; gré namreč kar v fabriko, kjer delajo okna; tū si jih kupi kolikor in kakoršnih potrebuje in gospodar fabrike mu jih pripelje v desetih minutah pred hišo in se ne makne z mesta, dokler niso okna vdelane. Ali, postavimo, če hočeš pri nas peč postaviti, moraš iti h lončarju jo kupiti, potem kupiš kamna, apna in peska. To vse dobiš morebiti še le čez en teden; zdaj greš po zidarja, kteri ti peč postavi, potem po kovača, da ti žlod naredi; ko ga naredi, greš zopet po zidarja, da luknjo prebije; potem pride zopet kovač in vloži žlod; nazadnje pride še enkrat zidar, da žlod vzida in peč zamaže in osnaži. Prav po sreči mora vse iti, da je peč v dveh tednih za kurjavo izdelana! V Ameriki greš kar h lončarju, si izbereš peč in v eni uri jo imaš ravno tako postavljeno v hiši.

(Konec sl.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 12. dec. — Še zmiraj je kupčije malo, skor da nič. Poslednji teden je bilo le kakih 1000 vagánov pančovske pšenice po 3 gold. 33 kr., 400 vag. stare banaške po 2 fl., 1000 vag. pa nove po 1 gold. 40 kr., in okoli 270 vagánov novega banaškega ovsa po 1 gold. 24 kr. prodano. Za pšenico ni upanja, da ji bo cena kaj kmali poskočila; s koruzo bo pa na spomlad gotovo bolje; če se tudi ne bo z velikim dobičkom prodajala, se je bo pa gotovo veliko spečalo, ker je blago kaj lepo in zavoljo nizke cene bojo segali kupci zlo po nji.

Iz Reke 11. dec. — Žalostni slišimo, da vsi inženirji, ki so skozi 3 leta trasirali pot za železnico od St.

Utegnilo bi to važno biti gospodinjam, kadar hočejo kokli podložiti jajc, da za gotovo vejo: ali je násad za kaj ali ne.

(Slepec ali slepír — Blindschleiche — je koristna nam živalca). Neumni ljudje jo preganjajo, češ, da je strupena, škodljiva! In vendar je prijatelica kmetijstva in vertnarstva; zakaj ona pokončuje črve, gosence in mnogo družega merčesa. Prizanesujte ji tedaj, če sami sebi dobro hočete. Strupena že celó ni; zato smo vam mi porok. Saj slepec še kača ni, ampak le gašarica ali martinček brez nog, pa kačje podobe. Kdor ne verjame, naj praša naturoznance. Da je slepec slep, je tudi bôsa; prav bistro oči ima, čeravno majhne. Prizanesujte tedaj koristni živalci, in skusite, da prav veliko slepcov dobite na vert — pokončali vam bojo obilo škodljivega merčesa.

(V hrame ali keldre položeni led se ohrani dobro in dolgo), če se s smerečevjem in jelovjem dobro pokrije. Obilo skušinj je to do dobrega poterilo.

(Polivanje rastlin z vročo vodo) kaj dobro tekne takim, ktere rastejo v kiselkasti zemlji in zatega voljo hirajo. Na Rusovskem polivajo kumare z vročo vodo in v Petrovem gradu imajo že perve dni sušca zrelih kumar dosti. Naj bi tudi naši vertnarji pri taki zemlji to poskusili!

Ogled po svetu.

Kako Amerikancom délo spod rok gré.

(Konec.)

„O, tega so postave krive!“ reče marsikdo. — Ni res, rokodelc sam je tega kriv. Naroči le kakemu rokodelcu majhno stvar, in vidil boš! Najprvo pride mojster, vzame pošét v roko, in meri pol ure; čez nekaj dni pošlje svojega družeta, kteri sopet meri in odide po reči, kterih potrebuje. Potem stori svoje delo. Na to pride sopet mojster in ogleda družetovo delo in nazadnje pride rajtenga. V Ameriki bi bil mojster sam to reč v eni uri naredil, družbe bi mu bil pa ta čas domá delal. Al pri nas je mojster preimeniten za to in — prelahkoben!

Ti sam si tedaj najbolj kriv! Sramuješ se tega ali unega dela. „To ni moje delo“, praviš, pa samo zavoljo tega, ker se sramuješ, z orodjem svojega stanú čez cesto iti. Pojdi le v Ameriko in poglej bogatega kupca, kako sam dela, kadar se mudí, in golorok pomaga svojemu hlapcu nakladati ali smladati! Pojdi v Ameriko — in stavim, da se čez leto in dan svojega stanú več ne boš sramoval; delal boš drugače, in ljudje, kterim imaš delati, bodo desetkrat bolj zadovoljni s tabo kakor pred; zakaj hitreje, bolje in ugodneje bodo postreženi.

Ali ne verjameš tega? Pojdi le h kakemu sodarju. Pri nas se že sodar ponaša s tem, če izdelava v enem dnevu sodček, ki derží pol vedra; v Ameriki bi ne mogel shajati, če bi ne izdelal v dnevu treh; pa še s šestimi železnimi obroči okuje vsacega. Od kod pride to?

V Ameriki se ljudje učé, kako morajo delati. Učé se vsako reč prav prijeti, da jo hitreje in ložeje izdelajo. Ne rečemo pa: Poberi svoje kopita domá in pojdi za vselej v Ameriko. Nihče ne more terjati, da bi kdo svoji domovini in vsem šegam za vse svoje žive dni slovó dal. Tudi ne more nihče misliti, da se bo kdo rojenim Amerikancom dal z nogami teptati in da bo ob nedeljah njih hinavšinosť posnemal ali v kerčmah pohajkoval. Nihče ne more terjati, da bi se kdo, ki je v tako lepi domovini domá, šegam in navadam tujega naroda podvergel, ker se ta narod nikdar ne bo po njem ravnal; al to se smé pa vendar terjati, da ne pošlješ svojega sina iz Ljubljane na Verhniko ali v Medvode ali v Šiško v „fremd!“ —

Iz tega, kako Amerikanci delajo, iz urnosti vsega življenja in gibanja, iz nemogočosti se dolgo pomišljevati, iz sile, se vsake reči ročno lotiti, — iz vsega tega se dá previditi, zakaj da se Amerikanci nikolj ne derže stanovit-

nega poklica. Jul. Fröbel piše v omenjenih bukvah o tem sledeče: „Stanovitnega poklica v Ameriki ne poznajo. Ko pride kdo čez več časa iz Amerike sopet v Evropo, zlasti pa v naše kraje nazaj, mu je oserčje nekako tesno, skoraj bi rekel, razžaljeno, da se mora dati sopet po poklicu, stanu ali „značaju“ zapisati, ko se je že privadel, gospod I. I. biti, ki se peča danes s tem, jutro z drugim opravičilo, po katerem ga pa nihče na tem svetu popraševati nima. V zedinjenih deželah severne Amerike ni nihče kmet; slednji je gospod, kteri ima toliko ali toliko sveta, ki ga obdeluje ali pa obdelovati dá, ali kteri nima nič sveta, ga pa drugemu obdelovati pomaga. Nihče ni krajač (žnidar), ampak gospod I. je, kteri ima svoj kapital v fabriki za obleko naložen, ali ima magazin za obleko ali je pa streže v takem magazinu. Nihče ni pisatelj ali knjigotiskar, ampak gospod A. je, kteri je lastnik ali izdajatelj ali soizdajatelj tega ali unega časnika. Gospod A. je bil pa lani še učitelj, in v štirih ali petih letih bo diplomat, starinar ali predsednik kake železniške družbe. Morebiti da kupi gosp. A. od gosp. B. tudi njegovo posestvo, od gospoda I. magazin za obleko, poleg tega je pa tudi zdravnik, polkovnik (oberst) in Bog vé, kaj družega še. Iz tega se vidi, da vedó v Ameriki malo od tega, kar imenujemo mi stan ali poklic; vse se giblje in dela po fabriško, po kupčijsko. Samo tisti, kteri potrebujejo več učenosti, imajo bolj stanoviten stan, namreč duhovni, zdravniki, advokati; in te stanove imenujejo posebno poklice (professions).

Francozje čedalje manji.

Soldaška mera pred letom 1789 je na Francozkem znašala pri pešcih 5 čevljev in 1 pavec, pri konjkih pa 5 čevljev in 3 pavce. Leta 1818 niso več mogli armade s to mero dopolniti; soldaška mera je bila tedaj znižana na 4 čevlje in 9 pavcov. V letu 1830 so jo mógli vdrugič, v letu 1848 pa v tretjič znižati. Če bi mera od leta 1789 še dandanašnji veljala, bi moglo 120,000 vojakov iz francoske armade stopiti. Tako so Francozje čedalje manji.

Zgodovinski pomenki.

Kako daleč je segala zemlja starih Japudov?

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Med važnišimi japudskimi mesti imenujejo stari pisatelji: Arupio, Monaetio, Vendo, Terpo in Metulum. Lega prvih treh ni še določena; Terpo je stalo tam, kjer stoji stari Terg bližo Loža, Metulum pa tam, kjer vas Metule — Metlje v obloški fari na Notranjskem. Breg, na katerem je terdnjava starega Terpa stala, se velí dan današnji: Ulaga. Terpo in Metule ste utegnile izprva biti slovenske mesti sosednih slovenskih Panonov, ker se imeni prav naravno daste iz slovenskega razlagati od terp, Hügel, Haufen; horvaški: terpiti, anhäufen, anfüllen, in mesto je zares po bregu in pod bregom stalo. Metule od metiti, hauen, — Metule, ime posekanega loga v gornji savinski dolini. Ker se junakost Japudov hvali, tedaj so si ob dobri sreči utegnili te izvirno slovenske mesti prisvojiti in Slovence pregnati.

Da je Metulum tam stalo, kjer današnje Metlje, je že naš učeni Poženčan dokazal, in vse nasprotno mnenja temeljito overgel. Hočem tukaj njegov pretres postaviti, v katerem bistroumno popravlja zmote starih pisateljev, takole:

„Zavolj nekterih, ki menijo, da so bile Metlje (Metulum) tû, kjer je dan današnji Metlika, opomnim, da so Metlje bile, kjer je še dan današnji vas Metlje v obloški fari, to je, od prifarne vasi eno uro proti Ložu. Da so tukaj, ne pa kjer je Metlika, Metlje bile, se kaže, ako pomislimo le-to: